

shahraranews.ir

با ۵ میلیارد تومان همه
چیز تمام می‌شود

۵

گزارشی از آینده بازار فرش باقی

پیدا و پنهان

گل دفتر

۵۴

شوشتری

بازاری باشد که سقفش با آجرهای سفید خورشید را برای تماشای رنگ لاکه تصویر می‌تواند بازاری باشد که کف آن است، تصویر سوم آن هم می‌تواند بازاری جایی برای رفع خستگی رهگذر شده و قدمت به آن رسید، سفر کنی به دوره خداراشکر که لابه‌لای تمام ساختمان‌ها چشم به جمال بازار قدیمی افتاد. الب امروز پا در بازار قدیمی فرش مشهد کشور است بگذارید، تصویرهای نخس

تصویر اول می‌تواند بازاری باشد که سقف چوبی‌اش در حال فروریختن است، تصویر دوم می‌تواند بازاری باشد که هر لحظه بیم آتش‌سوزی در آن می‌رود، همچون زمان رضاشاه. تصویر سوم می‌تواند بازاری باشد که بی‌سلیقگی در ظاهرش همچون کشیدن گچ روی آجرهای قدیمی و آسفالت کف آن فاتحه خواننده بر تلفیق روح‌نواز رنگ‌ها و تصویر صدم می‌تواند بازاری باشد که همچون دهه ۵۰ خرابی گریبانش را گرفته است. همه این تصاویر در حالی است که می‌توان تصویرهای دیگری هم برای این بازار در نظر گرفت. بازاری که هم از نظر قدمت و هم معماری با نام بازار قدیمی فرش، الماس بازارهای مشهد است. تصویرهای جدید می‌تواند

وام برای کسبه

ده‌ها جلسه تاکنون برگزار شده است تا کسبه، شهرداری و میراث‌فرهنگی همه در مرمت یکدل شوند. این موضوع تا حد زیادی محقق شده است، اما هنوز هم معدودی از کسبه مخالفت‌هایی می‌کنند که آن‌ها بیشتر به دلیل هزینه‌هاست. گویا برخی از همین کسبه که میلیاردها تومان قالی دست‌باف در مغازه‌هایشان انبار است، برای پرداخت این هزینه‌ها مشکل دارند!

نوروزی البته این مخالفت را به موضوعات دیگری هم ربط می‌دهد و در حل آن هم می‌گوید: پیشنهاد تأمین هزینه برای کسبه از طریق وام ارائه شده است. پیشنهادی که آقای کلانی، شهردار مشهد، با آن موافقت کرده‌اند این روزها شهرداری منطقه ثامن در حال ریزی با بانک شهر در این باره است. از همین رو اگر کاسبی هم در دادن ۵۰ درصد سهم مشارکتی‌اش مشکل داشته باشد، می‌تواند طبق همین مصوبه وام بگیرد. بعد کم کم قسط‌ها را به بانک پرداخت کند تا فشار مالی هم نداشته باشد. ناگفته نماند اگر چنین طرحی که نجات‌دهنده بازار تاریخی فرش مشهد از خرابی است، درگیر تأمین پول شود و به

عملیاتی خواهد شد.

بازار فرش ۶ برادر در ایران دارد

با مرمت بخش زیادی از همان ۲ مغازه گویی چشممان به جمال بازار فرش روشن تر شده است. مرمتی که تا حدود زیادی این روزها زیبایی‌اش را نشان می‌دهد، اما اگر بخواهیم تمام و کمال آن را قبل از پایان بهینیم، باید نگاهی بیندازیم به ۶ بازار قدیم دیگر در کشور که به علت شباهت در ظاهر بعد از مرمت، گویی با بازار فرش ما مشهدی‌ها برادر شده‌اند.

طبق گفته‌های نماینده مشاور طرح مرمت و بازپیرایی بازار فرش مشهد تاکنون ۶ نمونه طرح مرمتی بازار فرش مشهد در کل کشور انجام شده است. در همین راستا هم ابتدای کار مشاور طرح بازار تبریز به مشهد دعوت شد تا گروه طراحی مرمت بازار فرش از تجارب آن‌ها استفاده کنند. بازار عودلاجان تهران، بازار مروی‌ها در تهران، بازار (سرای) سعد السلطنه قزوین، بازار بزرگ تبریز، بازار بزرگ تهران (همراه با همه بازسازی‌هایش)، میدان کهنه اصفهان (امام‌علی (ع)) و بازارهای پیرامون آن از جمله همین نمونه‌های مشابه است.

آخرین کف کشف شده

نخستین گردو خاک ابتدای تابستان امسال در بازار فرش بلند شد. گردو خاکی که ناشی از کندنه کاری گروهی از باستان‌شناسان بود تا با پیش آمدن طرح مرمت، بتوانند آنچه پیشینه بازار بیان می‌شود و می‌گوید این بازار باقی‌مانده دوره تیموری است را ثابت کند.

تا حدود ۲ ماه قبل این کندنه کاری ادامه داشت تا اینکه بارسیدن به عمق بیش از ۴ متری ویلا آمدن لایه‌های اصلی خاک متوقف شد. همه در این جست‌وجو دنبال تاریخ بودند، تاریخی به بلندی چند صد سال قبل. حال ساسان نوروزی، نماینده مشاور طرح مرمت بازار، می‌گوید: از شواهد تاریخی به هیچ وجه دقت ۱۰۰ درصدی تاریخی به دست نمی‌آید.

او این توضیح را به صحبت‌های اضافه می‌کند: اینکه بگوییم گروه باستان‌شناسی در بازار کاوش کرده به مستنداتی که بازار مربوط به چه دوره‌ای است دست‌یابند، تصور درستی نیست. البته آن‌ها اطلاعات زیادی پیدا کردند و بررسی‌های سالیانی آن (تشخیص دوره) که براساس کربن موجود در اثریازمان پخت سفال و... انجام می‌شود، کاری سخت و زمان‌بر است. به همین دلیل ما می‌توانیم بگوییم در کف یابی بازار از سوی گروه باستان‌شناسی آجرهای ۲۰ تا ۲۸ سانتی متری پیدا شده است. ردزنی دیوار مغازه‌ها نشان داده است تا عمق ۳ متر و ۸۰ سانتی متری زیر زمین ادامه پیدا کرده‌اند و حتی خردن آجری (آجرچینی عمودی) آن‌ها تا حدودی سالم است. هاونگ بیرون آمده و سفال‌های شبیه دوره قاجار تا صفوی فراوان یافت شده است. در عمق ۷۰ تا ۷۵ سانتی متری کف سنگ‌فرش دیده شده و در عمق ۳ تا ۴ متری کف سنگی تیره بیرون آمده است و نمونه‌های مشابه دیگری که حتما نشانه‌های صفوی و تیموری را دارند.

گام اول، ۱۲ سال قبل

هفته گذشته مرمت نخستین مرحله بازار فرش که از ۳ ماه گذشته آغاز شده بود به قسمت سقف رسید تا به زودی در ظاهر ۲ مغازه رو به روی هم در دل بازار، آنچه را ببینیم که بی‌شباهت به دوره پویایی آن در زمان قاجار نیست.

مرمتی که بعد از گذشت ۱۳ سال از ثبت ملی آن آغاز شده است، اما گویا تاریخ پیگیری برای این مرمت خیلی بیشتر است. آن‌طور که نوروزی می‌گوید: هنوز بازار قدیمی فرش ثبت ملی نشده بود که در سال‌های ابتدایی دهه ۸۰ دو نفر از اصلی‌ترین افراد این بازار به نام آقای مصطفوی و آقای حسین زاده با پیش گذاشتند.

نوروزی ادامه می‌دهد: در همان سال‌های ابتدایی دهه ۸۰ با دانشجویانیم در حال بازدید از بازار بودیم که این ۲ نفر شماره‌ها را گرفتند و بعد در جلسه حضوری از بیم خرابی آن درخواست مرمت را مطرح کردند. آن زمان هنوز بازار ثبت ملی نشده بود. به همین دلیل آقای شیبانی و خانم باقرنژاد که دانشجویانیم محسوب می‌شدند، کارها را برای ثبت در دست گرفتند و پرونده را آماده کردند. در نهایت با پیگیری‌های مختلف در سال ۱۳۸۵ بازار ثبت ملی شد.

بعد از این تاریخ همان ۲ نفر پیشنهاددهنده اولی و تعداد دیگری از بازاری‌ها مکرر موضوع مرمت را پیگیری کردند، مسئولی هم قولی می‌داد، اما فقط در حد وعده. البته در این بین اختلاف‌هایی هم وجود داشت که جلو به نتیجه رسیدن موضوع را می‌گرفت.

بازار قاجاری

کم‌کم شن، خاک و آجری که برای مرمت ۲ مغازه از ۳ ماه قبل در بازار ریخته شده بود، دارد جمع می‌شود. مرمتی که از آمایشی اجرا شد تا هم نمونه جزئی از کل را مشاور ببیند و هم ترغیبی باشد برای دیگر کسبه.

البته این طرح که می‌خواهد مردم را بعد از گذشت حدود یک قرن دوباره به دوره قاجار ببرد، از دل چند گزینه بیرون آمده است. گزینه‌هایی که مشاور منتخب از دانشگاه خيام مشهد داده است. نوروزی گفتن از طرح‌ها را با گزینی به ۱۳ تا ۱۴ سال قبل آغاز می‌کند و می‌گوید: در همان صحبت‌های ابتدایی که بزرگان بازار آن زمان برای مرمت مطرح کردند، حرف از بازار تبریز بود، بازاری به سبک دوره قاجار.

بعد از آنکه شهرداری مشهد دانشگاه خيام را به عنوان مشاور طرح انتخاب کرد، گزینه پیشنهاد شد. نخستین آن حفظ به شیوه دوره پهلوی اول یعنی سقف چوبی بود، گزینه دوم در اجرای طرح به شیوه نیمه پهلوی اول و نیمه دوره ناصری (قاجاری) خلاصه می‌شد و سومین گزینه هم مرمت فقط به شیوه دوره قاجاری بود. هر ۳ گزینه برای بررسی و تصویب ارائه شد و از بین آن‌ها گزینه آخر که شباهت زیادی دارد به آنچه در بازار تبریز است و خواسته خیلی از بازاری‌ها هم همین است، از سوی وزارت میراث‌فرهنگی تأیید شد.

خدا حافظی با سقف چوبی

سقف چوبی بازار فرش که یکی از مشخصه‌های تاریخی و قدیمی بودن آن است، تغییر می‌کند. سقف تاکنون چندبار بازسازی شده است که آخرین آن به دوران بعد از آتش‌سوزی پهلوی اول برمی‌گردد. این سقف چوبی که بارها آذین بسته و چراغانی شده است (نمونه لامپ‌ها هنوز از سقف با وضعیت ناجوری آویزانند) به زودی جمع می‌شود تا جای آن را سقف آجری بگیرد.

نوروزی این سقف را همراه با تمام آنچه در مرمت اجرا خواهد شد، چنین تشریح می‌کند: طبق طرح، مرمت براساس دوره ناصری از کف تا سقف (۲ طبقه) در بازار فرش آجر خواهد شد که ارتفاع ۸/۵ متری دارد. دیوارها بین مغازه‌ها بالا خواهد آمد. لبه آجری برای مغازه‌ها ساخته می‌شود. کف کامل سنگ‌فرش می‌شود. سقف هم به حالت بازار تبریز یعنی گنبدی و کاملاً پوشیده در می‌آید. نور بازار هم از طریق نورپردازی و نورگیرهای فراوان سقف آجری تأمین خواهد شد. ناگفته نماند که به زودی بخش اول برداشتن سقف چوبی برای اجرای سقف آجری به پایان خواهد رسید.

سردری مشابه سردر بازار سرشور

بازار فرش را طبق تاریخچه‌اش قطعه جدا شده بازار سرشور می‌خوانند که خیابان شهید اندرگو باعث و بانی این جدایی بوده است. حال هر ۲ بازار در ۲ سمت خیابان مرمت می‌شوند. به تازگی نصب سردر بازار سرشور آغاز شده است و گویا مشابه همان بعد از پایان مرمت بازار فرش در ورودی این بازار هم نصب خواهد شد.

نوروزی دلیل این تشابه را نشان دادن گذشته متصل این ۲ بازار می‌داند: این بازارها در گذشته یکی بوده‌اند، پس در مرمت باید به نحوی این را نشان داد. سعی کرده‌ایم با تشابه سردر به مردم همین موضوع را نشان دهیم. البته سردر بازار فرش کمی ساده‌تر از سردر بازار سرشور که این روزها در حال اجراست،

